

تجربه کشور اوکراین در کنترل تورم

بهاره عریانی، عضو هیات علمی موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی

اقتصاد پویا

تورم یکی از موضوعات اساسی اقتصاد کلان است. هرچند در ادبیات اقتصادی از رشد تدریجی سطح عمومی قیمت‌ها به‌عنوان محرکی برای رشد اقتصادی و افزایش اشتغال یاد شده است، اما در دامنه‌های بالاتر، تورم به بروز نتایج معکوس و ایجاد فضای بی‌ثباتی منجر می‌شود. البته این تمامی دغدغه مسئولان در خصوص تورم نمی‌باشد، چرا که تورم به شدت توزیع درآمد را به ضرر افراد با درآمد ثابت تغییر می‌دهد و از این رهگذر مانع تحقق هدف عدالت اقتصادی می‌شود. بدین ترتیب کنترل تورم سال‌هاست که به‌عنوان یک ضرورت در صدر برنامه‌های اقتصادی بسیاری کشورها قرار گرفته و در موارد مختلف شواهدی مبتنی بر موفقیت در مهار این معضل اقتصادی و اجتماعی مشاهده شده است. در این راستا، بهره‌گیری از تجربه کشورهایی که در مواجهه با نرخ‌های تورم بسیار بالا توانسته‌اند تا حدی از بار فشار تورمی بکاهند و همچنان در تلاش برای کاهش بیشتر آن می‌باشند، می‌تواند راهگشای عمل سیاستگذاران اقتصاد ایران باشد که اوکراین یک نمونه از این کشورها می‌باشد.

با فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی، اقتصاد اوکراین به‌عنوان دومین ایالت بزرگ این کشور و قطب صنعتی و کشاورزی آن، رو به افول گذاشت و کمبود کالا فراگیر شد. در راستای غلبه بر این مشکل، دولت این کشور در سال ۱۹۹۲ قیمت بیشتر کالاها را آزاد کرد و با افزایش حجم وام‌های اعطایی به بنگاه‌های صنعتی و کشاورزی دولتی (سیاست پولی انبساطی) از آنها حمایت گسترده‌ای به‌عمل آورد که حاصل آن شتاب تورم در این کشور بود. به‌منظور کاهش نرخ تورم، دولت از سال ۱۹۹۶ به انجام تثبیت قیمت‌ها و اصلاحات اقتصادی مبادرت کرد که در نتیجه آن تا حدی از شتاب تورم این کشور کاسته شد، اما همچنان تورم یکی از معضلات اساسی اوکراین می‌باشد.

این کشور طی دوره ۲۰۰۶-۲۰۰۰ با نرخ رشد تولید ناخالص داخلی واقعی بالا و نرخ‌های تورم متعادل عملکرد بسیار خوبی داشته است، اما طی دوره ۲۰۰۹-۲۰۰۷ علایمی از عدم تعادل‌های اقتصادی

به صورت افت رشد اقتصادی (۱۵/۱- درصد) و نرخ بالای تورم (۱۵/۹ درصد) مشاهده شد. این موضوع مهار تورم را در صدر اولویت‌های مقامات این کشور قرار داد. در نتیجه این اقدامات نرخ تورم در سال ۲۰۱۰ به ۹/۸ درصد کاهش یافته و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی نیز به ۳/۷ درصد افزایش یافت. روند فزاینده نرخ رشد تولید ناخالص داخلی در سال ۲۰۱۱ نیز همچنان ادامه یافت (۴/۵ درصد) اما نرخ تورم اندکی با افزایش روبرو شد (۱۰/۸ درصد).

در تبیین دقیق‌تر موضوع باید گفت که اوج‌گیری تورم، مسولان اوکراین را بر آن داشت تا اقداماتی در جهت مهار تورم بکار گیرند که از عمده‌ترین اقدامات ضدتورمی صورت گرفته در این کشور می‌توان به مواردی همچون «سیاست مالی انقباضی (به‌عنوان محور اصلی اقدامات مهار تورم در این کشور)»، «سیاست پولی انقباضی (عقیم‌سازی و کاهش منابع اضافی بانک‌ها و افزایش جزئی درجه انعطاف‌پذیری نرخ ارز)»، «تلاش در جهت جایگزینی مالیات بر ارزش افزوده با مالیات بر فروش» و «تدوین طرح تورم» اشاره داشت. شایان ذکر است محور اصلی طرح تورم مشتمل بر اقدامات کنترل قیمت بوده و می‌توان آن را در قالب موارد زیر طبقه‌بندی کرد:

۱. جمع‌آوری آراء و نظرات متخصصین جهت ارائه گزینه‌هایی برای استقلال و تفویض اختیار بانک مرکزی؛
۲. اجازه نوسان پول داخلی این کشور نسبت به دلار در محدوده ۱ درصدی و در برخی موارد ۱ درصد خارج از این دامنه؛
۳. معرفی روش‌هایی برای بهره‌گیری فعالانه از منافع سپرده‌ها (در قالب ایجاد حساب‌های جاری دو هفته‌ای با نرخ بهره ۱ درصدی)؛
۴. انجام مطالعات مستمر کلان اقتصادی با هدف ارزیابی چشم‌انداز کوتاه‌مدت انواع سیاست‌های پولی؛ ساخت شاخص تورم پایه (مبتنی بر حذف اثر عوامل پولی)؛ اصلاح مدل پیش‌بینی فصلی و بررسی چشم‌اندازهای تجاری در دوره‌های سه ماهه؛
۵. ایجاد زمینه‌های بیشتر برای انجام مباحثات مربوط به سیاست‌های پولی و تسری بحث‌های مرتبط با فناوری اطلاعات به بخش‌های مالی و دانشگاهی؛
۶. کاهش مالیات بر فروش ارز خارجی به ۰/۵ درصد در بودجه سال ۲۰۰۸ و
۷. تهیه پیش‌نویس قانون آزادسازی بازار ارز خارجی.

نکته قابل توجه آنکه از نظر کارشناسان صندوق بین‌المللی پول اجرای این طرح نه تنها تورم را مهار نمی‌کند بلکه منجر به تخریب انگیزه‌های مولد اقتصاد نیز می‌شود. بدین‌روی توصیه‌هایی را به شرح زیر به مقامات این کشور پیشنهاد کردند:

۱. پس‌انداز وجوه باقیمانده (مخارج صورت نگرفته) در نتیجه واگذاری فعالیت‌ها؛
۲. کاهش نسبت کسری بودجه در تولید ناخالص داخلی به نیم درصد؛
۳. ایجاد انعطاف‌پذیری بیشتر در نرخ ارز؛
۴. عدم جایگزینی مالیات بر ارزش افزوده با مالیات بر فروش؛
۵. تشدید مدیریت مخاطره در بخش بانکداری از طریق نظارت منسجم و افزایش درجه شفافیت؛
۶. اصلاح نظام مالیاتی از طریق گسترش پایه مالیاتی (افزایش سطح مالیات بر درآمدها)؛
۷. وضع محدودیت در افزایش حداقل دستمزدها و دستمزدهای بخش عمومی در راستای شکستن مارپیچ فزاینده دستمزد - قیمت

برخی از توصیه‌های صندوق به مقامات اوکراین از سوی آنان مورد توجه قرار گرفته و در مورد برخی دیگر جهت‌گیری متفاوتی اتخاذ شده است. در مجموع، از مهمترین اقدامات ضدتورمی در این کشور می‌توان به تثبیت قیمت‌ها، سیاست‌های انقباضی مالی، اصلاح نظام مالیاتی و انقباض محدود مالی اشاره کرد. بررسی تجربه اوکراین نشان داد که در کنار اتخاذ و اجرای سیاست‌های پولی و مالی، برخورداری از بسته سیاستی و بکارگیری آن در دوره میان‌مدت نیز حایز اهمیت می‌باشد. ضمن آنکه علاوه بر اتخاذ سیاست‌های انقباضی و کنترل قیمت، اصلاح نظام مالیاتی و ارزی نیز دو سیاست مهمی هستند که مورد توجه بوده و انتظار می‌رود که تاثیرات ناشی از آن در دوره میان‌مدت و بلندمدت نمود یابد.